

ОРГАНИЗАЦИЈА ПРИПРЕМА ЗА МАНЕВАР

Припреме за маневар су веома обимне и сложене, можда још обимније и сложеније него припреме стварних операција, не само зато што оне обухватају многобројне послове (оперативно-тактичке припреме, обуку, материјалне припреме, уређење маневарске просторије, концентрацију јединица, морално-политичке припреме, безбедност, итд.), већ и зато што мирнодопски услови живота тим припремама дају специфично обележје и намећу посебне проблеме. А баш због те обимности и сложености често се могу појавити многе трзавице и тешкоће, нарочито у почетку самог маневра. Ако се има у виду да се већи маневри, због великих финансиских и других материјалних издатака, не изводе сваке године, онда се тек може уочити огроман значај њихове правилне организације и благовремене припреме. А они могу дати максимум користи и показати праву слику уздигнутости Армије и из њих се могу извући солидна и потпуна искуства за даље уздизање Армије тек онда ако се све припреме изведу солидно и благовремено. Да би се сви послови око припреме и извођења маневра могли изводити по плану и без тешкоћа, неопходно је да се још у самом почетку формира одабрано и умешно руководство које се неће мењати све до завршетка маневра и које ће имати довољно времена да све те послове обави без икакве журбе.

У овом чланку ћемо изнети нека искуства са септембарског маневра која би се, по нашем мишљењу, могла користити приликом припрема будућих маневара. При томе ћемо поједине послове изнети углавном оним редом којим се обављају, уколико је то могуће, јер се већина од њих уствари обавља једновремено. Међутим, треба имати у виду да многи од проблема о којима ћемо овде говорити по својој значају заслужују много детаљније разматрање, па чак и посебну студију, ако би се желело да се до танчина расветле.

Основна замисао маневра је најважнији посао који руководство треба да обави. Она се ствара на основу наређења — директиве оне команде која наређује да се маневар изведе (Генералштаб или нека друга команда) и углавном садржи: циљ маневра, оперативно-тактички оквир у коме ће се одвијати дејства јединица једне и друге стране и основе за решење осталих најважнијих питања око припреме и извођења маневра.

Циљ маневра се обично формулише у наређењу Генералштаба, односно команде која наређује маневар, а оперативно-тактички оквир се ради текстуелно и графички на карти, посебно за једну, а посебно за другу маневарску страну. Да би се боље уочили судари који се предвиђају на основу замишљених дејстава супротних страна, било би корисно да се на једној карти прикаже дејство обе стране по етапама операција и да се уз овај део приложи и однос снага по фазама маневра. Исто тако, корисно је да се још у самом почетку изради оперативно-тактички оквир на великим шемама да би се што лакше и брже могли увести у ситуацију они официри који ће се накнадно укључити у рад на маневру или ће доћи као посматрачи. Поред наведеног, у замисли треба навести:

- јединице које ће стварно дејствовати, као и оне које ће бити замишљене;
- време трајања маневра и његову поделу на фазе (као и време и место дефилеа, ако ће се изводити);
- одредбе о позиву на вежбу обвезника, стоке и возила;
- одредбе о попуни судиског апарата и прагилаца рада (ако ће се користити), и о учешћу посматрача;
- глобални кредит који се може утрошити за маневар, итд.

Сва ова питања морају бити решена начелно још у почетку припрема, јер она претстављају темељ за даљи рад на маневру.

Иако се тежи да се у основној замисли дефинитивно реше сва најбитнија питања, ипак се може десити да се и у њој морају вршити извесне допуне, нарочито у погледу дејства суседа, замишљених јединица, јединица ојачања, као и кредита и сл. Према томе, и основна замисао, као и сви остали послови на припреми маневра, подлеже мењању и усавршавању.

План извођења маневра служи руководству, судијама и прагицима за грубу оријентацију о борбеним дејствима и о раду маневарских јединица по данима и о раду руководства у току маневра. Међутим, тај план не сме да прејудуцира одлуке учесника на маневру. На основу поставки у основној замисли треба најпре по данима рашчланити рад обе маневарске стране, тако да тај груби план служи као основа за израду оперативно-тактичких задатака које руководство мора саставити, да би по њима маневарске стране извеле оне тактичке радње које су предвиђене у основној замисли. Овај почетни план извођења маневра постепено се допуњује и у њему одређује време када ће руководство предавати поједине задатке командама стана. Он, и у својој коначној редакцији, претставља само потсетник за рад руководства и груби преглед рада јединица по данима и тактичких радњи које ће оне вршити. У њему не треба прецизирати никакве линије на које ће избити јединице нити време њиховог избијања, јер то зависи од одлука команди које дејствују на маневру и од стварног рада јединица. Истина, руководство може и раније размотрити те линије, с обзиром на могуће варијанте одлука појединих команданата. Оно их прецизније одређује тек у току маневра,

и то за сваки дан борбених дејстава на основи донетих одлука учесника обеју страна за сутрашњи дан. На тај начин маневар се стварно изводи према одлукама „црвене“ и „плаве стране“, с тим што се руководство може умешати само у случају кад би био доведен у питање циљ и основни план извођења маневра. План начелно садржи: време извођења маневра, рад „црвене“ стране, рад „плаве“ стране и рад руководства. А пошто се маневар обично дели на две до три фазе (с обзиром на карактер дејства страна у току маневра — одбрана, припрема напада, напад и слично), то се и ово износи у плану, а поред тога и време доласка обвезника на вежбу, време почетка уређења маневарске просторије, време инструктажа руководства, време концентрације јединица и слично. После тога излаже се и рад у појединим фазама маневра, одредбе о завршетку маневра, дефилеу и анализи.

Планом послова за припрему маневра, на чијој изради сарађују сви органи руководства, обухватају се сви главни послови које треба извршити у предманеварском периоду. Њиме се предвиђа које послове треба извршити и до ког времена, којих ради, време када ће се усклађивати свршени послови једне и друге маневарске стране и када ће начелник штаба или главни руководилац маневра извршити преглед тих послова.

Време за припрему маневра зависи од величине и обима маневра, као и од уздигнутости руководства, само треба имати у виду да се започети послови не прекидају, да се не би губио континуитет у раду. Општи послови углавном садрже: разраду основне замисли; план извођења маневра; организацију руковођења маневром; план материјалног обезбеђења; план неутралних и борбених веза; план концентрације јединица; план имитација; уређење маневарске просторије, организација КМ руководства и смештај посматрача; план припреме руководства и маневарских судија; план обуке јединица и штабова; политичко-просветне припреме у јединицама и веза са народним властима; израда разних упута (за руководство, маневарске судије, јединице и имитационе команде); организација дефилеа.

У групи послова за страну „црвених“ и „плавих“ спадају оперативно-тактички задаци са потребним прилозима и документи за тајно командовање трупама (одвојено за сваку фазу).

Оперативно-тактичке задатке треба радити према основној замисли и плану извођења маневра, слично као и остале тактичке задатке за групна занимања и ратне игре, с тим што се у задацима за маневар дају само они елементи (нарочито ојачање јединица), који ће се моћи остварити, тако да се ништа не замишља. Задатке треба радити за јединице које су непосредно потчињене руководству, тј. за команде страна и јединица ван њиховог састава (које ће им се евентуално придати у току маневра), као и за маркирајуће делове. За израду задатака треба одредити групу разрађивача (ослобођених од редовних послова) и засебне просторије за њихов рад. Искуство је показало да је за сваку маневарску страну довољно предвидети

по 3 официра за општевојна питања и по 1 официра за артиљерију, обавештајну службу, инжењерију, везу, оклопне јединице, ваздухопловство, орг. моб. послове, као и за сваку позадинску службу.

Задатак се може саставити у виду обавештења о ситуацији или извода из борбене заповести. *Обавештење о ситуацији* се обично даје учесницима који се још не укључују у борбена дејства да би могли лако пратити ситуацију и лако се снаћи кад добију борбени задатак. У њему се дају они подаци које би команде познавале и у стварној ситуацији, као: дотадашња дејства и садашњи распоред непријатељских снага, ранија улога дотичне јединице и њен распоред. Обавештења о ситуацији треба на погодан начин пренети и до најнижих јединица дотичне маневарске стране, како би се сви учесници упознали са ситуацијом у којој су биле њихове јединице.

Извод из борбене заповести претпостављене команде припрема се за оне јединице које су укључене у борбена дејства, и то за сваку оперативно-тактичку радњу која ће се изводити на маневру. Уз њега се прилажу и изводи из наређења за родове војске и службе и изводи заповести за позадину.

При изради ових задатака треба обратити пажњу да обе групе разрађивача ускладе податке о непријатељским снагама, дајући само оне податке до којих би се могло доћи у стварној ситуацији. При одређивању готовости за напад, готовости система ватре или времена почетка марша треба најбрижљивије извршити прорачун времена да би штабови и јединице добили реално време за доношење одлуке, планирање, прегруписавање и развој. Поред тога, треба предвидети такав однос снага и средстава ојачања да се омогући извршење пројектоване оперативно-тактичке радње, при чему средства ојачања дејствујућих јединица не могу бити фиктивна. Границе зона дејства треба подесити тако да свака дејствујућа јединица испред себе има одговарајуће снаге супротне стране. Ако се границе не би поклатале, онда треба одредити маркирајуће јединице потребне јачине, јер се не сме дозволити да се пред јединицом која напада замисља бранилац или обратно.

Пре непосредне разраде тактичко-оперативних задатака потребно је да разрађивачи задатака изврше детаљно извиђање земљишта на маневарској просторији, како би о њему добили јасну претставу и да после завршене разраде задатака на заједничком састанку ускладе израђене задатке за обе стране и отклоне све што би било у супротности са постављеним циљем и основном замисли и, најзад, да овако усклађене задатке поново провере на земљишту. После одобрења оперативно-тактичких задатака треба разрадити могуће варијанте одлука једне и друге стране, како би се руководство маневра могло лакше оријентисати и лакше проценити правилност одлука које ће касније донети учесници.

Организација руковођења маневром зависи од тога дали ће се послови више или мање централизовати. Према нашој досадашњој пракси углавном постоје две варијанте организације руководства. По

првој варијанти, поред ужег руководства на челу са руководиоцем маневра, образује се и руководство за сваку маневарску страну, док се по другој варијанти не образују посебна руководства за маневарске стране, већ се особље руководства у оквиру свих његових органа (одељења) дели на „дрвену“ и „плаву“ страну, тако да постоји јединствено руководство.

Пракса је показала да је организација руководства по другој варијанти погоднија због тога што се њоме готово за половину смањује број особља руководства и што се избегава једна инстанца између руководиоца маневра и маневарских страна, тако да су и везе краће и непосредније, а руковођење брже и једноставније. Сем тога, начелници родова и служби руководства добијају пунији садржај рада као органи претпостављене команде, пошто имају потпун увид у планирање и рад свога рода — службе код обе маневарске стране, тако да руководиоцу маневра могу давати корисне предлоге.

По овој варијанти организација руководства могла би изгледати овако:

а) Главно руководство: главни руководилац, начелник штаба, главни маневарски судија, заменик главног руководиоца за позадину и помоћник главног руководиоца за политичко-просветни рад;

б) Штаб главног руководства (састава: Оперативно одељење са начелником одељења и његовим помоћником, по једним отсеком за „дрвену“ и „плаву“ страну и Отсеком за припрему анализе маневра и организацију дефилеа и Одељења родова војске и служби са начелницима одељења и једним до два помоћника и отсецима за маневарске стране);

в) Одељење за позадину (које стоји под замеником руководиоца маневра за позадину), са начелником одељења, потребним бројем помоћника и отсецима за маневарске стране;

г) Штаб главног маневарског судије са потребним бројем зонских и секторских судија и њихових помоћника;

д) Одељење за политичко-просветни рад, које стоји под помоћником главног руководиоца за политичко-просветни рад;

ђ) Одељење за контраобавештајну службу, непосредно под руководиоцем маневра;

е) Техничка и имитациона команда под начелником штаба;

ж) Одељење за информације такође под начелником штаба и

з) Општи отсек под замеником главног руководиоца за позадину.

Улога и број пратилаца на маневру (ранијих посредника) зависи од уздигнутости јединица и старешина и од тога каква искуства треба извући из маневра. Ако су старешине и јединице довољно уздигнуте, онда би пратиоци више служили за извлачења извесних искустава, пошто се целокупно руковођење у том случају може успешно спроводити преко маневарских судија. Исто тако, састав и јачину појединих одељења руководства треба одређивати према условима и обиму дотичног маневра. Начелно, треба одредити довољно особља тако да се сви послови у припреми и у извођењу маневра

могу солидно обавити, али у исто време треба имати у виду да прегломазно руководство не може испољити пуну активност.

Да ли ће се и каква обука јединица изводити пре маневра зависи од циља маневра и начина његове организације. Ако ће се јединице одмах после формирања (мобилисања) упутити на маневар, онда је природно да се нека планска обука тада неће моћи изводити, као ни у оним случајевима када ће маневар изводити кадровске јединице (без људства из резерве), јер таква специјална обука за маневар неће бити ни потребна. Али, ако ће се јединице већим делом попуњавати људством из резерве, које ће се позвати на вежбу пре маневра, тада је неопходно да се претходно изведе обука по унапред припремљеном плану и програму за све родове војске — службе. Истина, тај план треба да има начелни карактер, тако да се команда оставља слобода да га могу мењати у границама расположивог времена, с обзиром на стварне недостатке у уздигнутости људства из резерве. У овој обуци се понавља најважније градиво из основне обуке и изводе се извесне тактичке вежбе.

У плану материјалног обезбеђења маневра треба предвидети припрему материјала за уређење маневарске просторије и потребне количине маневарске муниције и експлозива за имитацију, затим погонски материјал за возила, храну за јединице у току маневра, итд., као и потребна новчана средства и кредите за наведене расходе. Сем тога, овамо долазе и издаци за дневнице за људство и за транспорт железницом (бродом), накнаде за причињене штете становништву на маневру, издаци за уређење маневарске просторије, итд. Овај план се благовремено саставља у складу са одобреним кредитима.

За уређење маневарске просторије предузимају се већи или мањи радови (инжињерски, за организацију везе и саобраћаја) ради њеног оспособљавања за живот и дејство јединица и за успешније руковођење маневром. Међутим, по нашем мишљењу, било би најбоље да руководство препусти самим јединицама да изводе те радове у току самог маневра, с тим да се оне, с обзиром на особине маневарске просторије и на предвиђена тактичка дејства, благовремено ојачају потребним средствима, тим пре што би се тиме цео рад више приближио стварним условима. У овом случају, руководство би изводило само оне радове који су потребни за руковођење маневром и које треба да изведе као претпостављена команда у односу на маневарске стране (нарочито везе).

Инжињерским радовима треба обезбедити довољну количину воде за јединице у току маневра (копање нових и оправка постојећих бунара, уређење извора, итд.); извршити оправку постојећих комуникација и мостова (где је потребно) с обзиром на предвиђена дејства јединица на појединим правцима; израдити осматрачнице за судије (у ограниченом броју) и трибине за посматраче (само изузетно) и дефиле; израдити логоре за руководство и посматраче, итд. Руководство маневра треба да организује везе за себе, за судије и прагиоце (ако су ови одређени) као и међу њима, затим везе за потребе имитационе

команде и командне — борбене везе од руководства до команди маневарских страна.

За организацију жичних веза могу се искористити постојеће сталне и подићи полусталне линије да би се могао користити високофреквентни уређај. Неутралне жичне везе могу се скоро у потпуности подићи и обезбедити још пре почетка маневра, а командне везе само делимично, пошто њихово дефинитивно подизање зависи од донетих одлука маневарских страна.

Радиосредства су се на пракси показала веома погодна како за организацију неутралних тако и командних веза, јер се помоћу њих могло успешно руководити у свима фазама маневра. При томе је најбоље да се главни маневарски судија повеже радиоправцем са зонским судијама, а радиомрежом зонске судије са секторским и секторске судије унутар сектора. Радиовезе имитационе команде треба тако организовати да се све ватре артиљерије и авијације преко екипа за ватру могу остварити на одређеним местима и у одређено време, тј. онако како су ватре планиране и тражене од јединица обе маневарске стране.

Курирска средства, нарочито за командну везу руководства, имају велики значај и важност. Преко њих се могу преносити запознети и наређења до потчињених команди и од ових примати одлуке и извештаји. Пошто ће се руководство маневра обично налазити између „дрвених“ и „плавих“ и нешто по страни, то ће оно, као претпостављена команда, код КМ сваке маневарске стране морати да организује истакнуту курирску станицу до које ће се достављати пошта, и од које ће даље до руководства саобраћати неутрални курири.

Руководство маневра треба да организује саобраћај на маневарској просторији у току концентрације, после завршетка маневра, у току покрета јединица ка рејонима за дефиле, у току дефилеа, као и за своје потребе. Организацију саобраћаја у току маневра врше саме команде за своје јединице. С обзиром на покрете јединица у току концентрације, у току маневра, дефилеа и повратка јединица у своје гарнизоне, руководство треба да одреди путеве на којима ће бити потребно да се за извесно време обустави сваки цивилни саобраћај, и да народним властима достави Преглед тих путева заједно са Упутством за регулисање саобраћаја у време када су путеви дозвољени за грађанска возила.

Организацију саобраћаја за потребе руководства треба да врше путно-експлоатационе јединице. Пошто се често дешава да се не поштују саобраћајни прописи и наређења органа контролно-заштитне службе, било би неопходно да се одреде органи који би имали право да предузимају дисциплинске мере против лица која не поштују те прописе. За сва возила руководства, неутралног особља и јединица маневарских страна треба изградити нарочите ознаке, а за потребе руководства одредити и посебан неутралан пут који би по могућству пролазио ван зоне дејства јединица.

За руковођење пословима око уређења маневарске просторије треба образовати техничку команду са потребним јединицама (инжињерским, за везу, саобраћајним, итд.) и материјалом.

Имитација ватре на маневру. Пошто се маневарском муницијом за артиљериска оруђа не може остварити ни приближна слика о артиљериским ватрама и дејству авијације, нити претставити дејство ватре на циљу, прибегло се примени имитације ватре од стране специјалних екипа за имитацију. Искуство маневра је показало да се на овај начин (нарочито онда када је са екипама изведена солидна припрема) може успешно и убедљиво приказати: обострано дејство јуришне и бомбардерске авијације; артиљериска и авијацијска припрема напада; подршка јуриша и све ватре у дубини одбране, које по плану остварује једна и друга страна или их као допунске наређују (КВ, НЗВ, ПЗВ и сл.) и, најзад, артиљериска и авијацијска подршка противнапада и подршка увођења других ешелона у борбу. Међутим, неки сматрају да претстављање дејства ватре на циљу помоћу експлозива знатно поскупљује маневар и да би било боље да се употребљава само маневарска муниција за артиљериска и пешадиска оруђа и петарде, као што се то ради у неким армијама Западне Европе. Али, треба имати у виду да би такав начин захтевао велику количину маневарске муниције и велике издатке ако се рачуна вредност маневарске муниције, петарди и амортизација оруђа. То би можда било и скупле и неефикасније зато што се у првом случају употребљава експлозив (који је обично најјевтиније врсте), и што се у другом случају постиже далеко мањи ефекат, с обзиром на удаљеност ватрених положаја и слаб пуцањ маневарске муниције.

План имитација треба радити паралелно са израдом тактичко-оперативних задатака. У њему се предвиђају обим и начин имитација, потребна материјална средства, инжињерске јединице и јединице везе, начин организације имитација и начин одржавања везе. Рад имитационе команде и њених јединица регулише се посебним упутом у коме се износи поступак при преносу, чувању и руковању експлозивним материјалом, да би се избегли несрећни случајеви. Њен рад на земљишту и припреме за њене потребе захтевају доста времена (око 35 — 45 дана).

Концентрација јединица које учествују на маневру врши се из њихових сталних гарнизона до рејона концентрације на маневарској просторији. Ови рејони треба да одговарају почетном распореду јединица предвиђеном у основној замисли одговарајућих оперативно-тактичких задатака. Они треба да буду довољно пространи (око 40 км² на дивизију), прикривени од угледа из ваздуха и обезбеђени довољним количинама здраве воде. Зато је руководство дужно да их благовремено извиди и по потреби предузме извесне мере за њихово уређење. Према искуству са маневра најбоље је да се јединице доводе у рејоне концентрације један до два дана пре почетка дејства (да би се могле одморити), и то сувим ако покрет неће трајати више од 3—4 дана, а железницом ако би за њихов долазак било потребно дуже време. При

томе, све маршеве, укрцавања и искрцавања треба начелно вршити само ноћу, да би се јединице вежбале у ноћном раду. У том циљу било би корисно да руководство повременим фотографисањем из ваздуха проверава прикривеност и маскирање јединица у рејону концентрације и на путевима који воде ка њима, што је најбоље вршити рано ујутру. У изводу из плана концентрације, који се доставља командама маневарских страна, треба дати све потребне елементе за концентрацију (стварне и маневарске називе јединица, покрет сувим или железницом, почетак и завршетак покрета, укрцне и искрцне станице, рејоне концентрације, итд.). Детаљну организацију покрета врше саме команде маневарских страна (дужине дневних маршева, преданке, итд.) на основи добивених елемената. Оне саме треба да сачињавају прорачун потребних вагона и да их требају, а руководству да достављају на одобрење планове маршева и графиконе кретања.

Припрему руководства и судија треба вршити најпре на карти, а затим на земљишту пре почетка маневра. Обим припрема руководства, маневарских судија и пратилаца рада не треба да буде увек једнак, пошто то зависи од њихове уздигнутости и искуства које имају у обављању ових дужности. Према искуству са маневра потребно је да руководство и судије благовремено приме оперативнотактичке задатке једне и друге стране (око месец дана пре почетка маневра), с тим да их у току 6 до 8 дана индивидуално проуче, а потом да заједнички у току 5 — 6 дана прораде општу замисао и рад и дужности руководства и маневарских судија уопште, а посебно у маневру који претстоји, затим да прораде могуће варијанте одлука страна за сваку фазу маневра, као и глобалну динамику по тим варијантама.

Прорада дужности и рада руководства и маневарских судија може се вршити у виду вежбе, по једној од супозиција динамике боја, при чему по додељеним улогама (командним, судиским) треба прећи и у потпуности рашчистити све дужности, обавезе и међусобне односе учесника, судија и руководства. Том приликом треба извршити припреме у коришћењу ТКТ које ће примењивати судије и руководство, као и оно које ће користити јединице и упознати се са планом имитација и организацијом неутралних и командних веза руководства и коришћењем свих средстава везе, а нарочито радиосредстава (практично у виду вежбе).

Око 10 дана пре почетка маневра руководство и судије треба да изађу на земљиште ради упознавања са њим на целој маневарској просторији, као и ради прораде могућих варијанти одлука и увежбавања у раду на стварним отстојањима уз коришћење неутралних и командних веза. Било би корисно да се ове вежбе практично изведу са јединицом (бар на једном делу фронта), и то за сваку фазу маневра.

Политичко-просветни рад у јединицама на маневру треба изводити по унапред разрађеном плану. При томе треба посебно обрадити однос војника и старешина према становништву на маневарској просторији и његовој имовини. У овом погледу, а нарочито са последња

два маневра, имамо драгоцених искустава, која би требало посебно обрадити и која речито говоре да су баш ови маневри послужили да се још више учврсти јединство нашег народа и армије. Исто тако треба одржавати што приснију везу и са народним властима и политичким организацијама на маневарској просторији, јер ће се и тиме знатно олакшати припрема и само извођење маневра.

Израда упутстава за извођење маневра. Иако су Упутством за припрему и извођење маневра углавном предвиђене опште дужности свих органа који учествују на припреми и у маневру, ипак је потребно да се те дужности допуне, пошто се сваки маневар изводи под посебним условима (дужина трајања, земљиште, оперативно-тактичке радње које ће се извести, и сл.). Тако, на пример, према досадашњим искуствима у *Упутству за рад руководства у припреми маневра* треба предвидети организацију руководства, начин организације веза, дужности и рад појединих органа руководства у предманеварском периоду, за време извођења маневра и по завршеном маневру, материјално обезбеђење и ознаке неутралних штабова, људства и возила. Затим, *Упутством за рад маневарских судија* треба предвидети организацију маневарских судија, одредити број зонских и секторских судија, њихове дужности и рад у предманеварском периоду и у току извођења маневра и регулисати поступак при давању резултата борбених дејстава и губитака, поступак при заробљавању или искључивању појединих јединица или делова са маневра за дуже или краће време и рад са барјачићима у циљу лакшег преношења одлука секторских судија. *Упутство за регулисање појединих питања* приликом провођења маневра предвиђа ознаке јединица једне и друге стране и неутралног особља и возила, одело и опрему на маневру, знаке за почетак, прекид и свршетак маневра, опште поступке јединица појединих родова војске и служби, извиђачку делатност и примену ратних лукавстава, имитацију ватре, употребу маневарске муниције и осталих артифиција, мере сигурности, мере за обезбеђење ТКТ, вођење материјалног књиговодства, поступак са борбеним документима, поступак при утврђивању, процени и накнади учињене штете, мере за обезбеђење пре одласка на маневарску просторију и у току маневра, итд. Обим ових упутстава зависи од услова под којима се маневар спроводи, од искуства и уздигнутости оних којима су она намењена, али у сваком случају треба тражити да буду што краћа и прегледнија.

Организација КМ руководства зависи од начина организације руководства, тј. да ли поред ужег руководства постоји и посебно руководство за једну и другу маневарску страну, или само јединствено руководство, које ће руководити са обе маневарске стране.

У првом случају, у КМ руководства маневра улазе: уже руководство, руководство „дрвених“ и руководство „плавих“, главни судија са својим штабом, помоћник руководиоца маневра за искуства (ако је предвиђен), команда за имитацију, начелник информативне службе са својим штабом, помоћник руководиоца маневра за логорску службу и команда посматрача. При томе би било најбоље да се сви наведени

органи налазе у непосредној близини (сем команде посматрача) да би био што лакши лични додир. Поред тога, између њих треба обезбедити телефонске везе, и то непосредну између ужег руководства и руководства „црвених“ и „плавих“, а између осталих преко централе. Лична радиомрежа руководиоца маневра, у коју се укључују радиостанице његових непосредних сарадника (начелника штаба, главног судије и помоћника за маневарске стране), служи за везу када се који од кореспондената налази у покрету ван КМ. Ако се формира јединствено руководство (тј. без посебног руководства страна), онда је организација КМ много једноставнија, везе су краће и смањује се једна инстанца у погледу надлежности. Природно је да се пре почетка организовања КМ руководства морају тачно решити односи и надлежност појединих његових органа, нарочито онда када постоје пратиоци, као и под ким ће бити главни пратиоци страна (под ужим руководством, или под главним судијом или под руководством одговарајућих страна). При томе треба имати у виду да промене у односима и надлежностима изазивају велике промене у организацији веза, те их треба избегавати.

Организација дефилеа после маневра, који се изводи према одлукама учесника, прилично је сложен проблем, пошто се раније не може знати где ће се јединице затећи у моменту завршетка маневра. Због тога је потребно да се план дефилеа постепено усавршава и дефинитивно устали тек када се донесе последња одлука учесника пре завршетка маневра. При организацији дефилеа треба одредити колико ће трајати и које ће јединице учествовати да не би исувише дуго трајао (искуство је показало да дефиле не треба да траје више од 3 — 4 часа); какав ће бити поредак јединица (како ће се груписати у пешадиском батаљону и пуку, број реди војника на дефилеу, редослед кретања у колони за дефиле, итд.); рејоне прикупљања јединица после завршетка маневра и рејоне из којих ће ући у колону за дефиле, затим путеве на које ће јединице скренути по извршеном дефилеу и рејоне у које ће се после тога прикупити (ови рејони у исто време служе и као основ за састављање плана повратка јединица у своје гарнизоне) и, најзад, организацију саобраћаја и везе у току дефилеа. На раскрсницама где улазе поједини ешелони у колону за дефиле и напуштају основну комуникацију, треба поставити саобраћајне официре који су везани телефоном са Штабом на трибини који организује и руководи дефилеом.

Овде смо додирнули само најбитније проблеме које треба решити у току припрема, тако да ни изблиза нисмо исцрпили богати садржај делатности руководства које припрема маневар. Зато би требало детаљније обрадити поједине проблеме, као например: организацију руковођења маневром, у коме обиму и како треба уредити маневарску просторију, у коме обиму корисно извести имитацију ватре, начин организације неутралних и командних веза, итд., итд.